ISSN -2583-147X(P), Vol.- 8, Issue No. I, April 2022
Bastabatara Pariprakash Prachee
Peer Reviewed and Referred Research Journal

ବାଥୁଡ଼ି ଜନଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ଉପଖ୍ୟାନ

ଡକ୍ଟର ରାଜାକୁମାର ନାଏକ

ବାଥୁଡ଼ି ଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା ପ୍ରକାର ମତ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଜଗତ କ'ଣ ? ଏହାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା କିପରି ? ବିଶ୍ୱ ସୃଷ୍ଟି କିଭଳି ହୋଇଛି ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଉଙ୍କିମାରେ । ପୃଥିବୀ କେବେ ସୃଷ୍ଟିହେଲା ସଠିକ୍ ଭାବରେ ସମୟ ନିରୂପଣ କରିବା କଷ୍ଟବ୍ୟାପାର । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଅନୁମାନ କରି ପୃଥିବୀର ସୃଷ୍ଟି ସଂପର୍କରେ ମତ ଦେବାକୁ ଯାଇ କହିଛନ୍ତି- ଆଜକୁ ପ୍ରାୟ ୪୬୦୦ ନିୟୁତ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସୃଷ୍ଟି । ଏ ବିଷୟରେ ବେଦ, ଉପନିଷଦ, ଦର୍ଶନ ଓ ପୁରାଣ ପ୍ରଭୃତିରେ ବହୁ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଉତ୍ତର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ପଞ୍ଚସଖାଙ୍କ ଧର୍ମୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକରେ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଂପର୍କରେ ଯେଉଁ ତତ୍ତ୍ୱ ମିଳେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ 'ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭୂଗୋଳ', 'ଅମରକୋଷଗୀତା', 'ବିରାଟଗୀତା', 'ତୁଳାଭିଣା', 'ଶୂନ୍ୟସଂହିତା' ଆଦି ପ୍ରଧାନ ।

ପଞ୍ଚସଖା ଗୋଷ୍ଠୀର ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସାଧକ ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ 'ବିରାଟଗୀତା' ଅନୁସାରେ ଭଗବାନ ବିରାଟ ରୂପରେ ଶୂନ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସେ ସୃଷ୍ଟିପ୍ରକ୍ରିୟା ନିମିତ୍ତ ଶୂନ୍ୟରୁ ବିନ୍ଦୁ ନିକ୍ଷେପ କଲେ । ସେହି ବିନ୍ଦୁ ଆକାଶରୁ ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରି ଖସିଲା । ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣରୁ ଶକ୍ତି ଓ ଶକ୍ତିରୁ ଓଁକାର ଜାତ ହେଲା । ଓଁକାରରୁ ତ୍ରିବୀଜ ଓ ପରେ ତ୍ରିବୀଜରୁ ନାମର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ନାମରୁ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ ଜାତ ହେଲେ । ତାପରେ ଜଗତ ଓ ଛପନକୋଟି ଜୀବଜନ୍ତୁର ଉତ୍ପତ୍ତି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ।

ପଞ୍ଚସଖା ଯୁଗର ଅନ୍ୟଜଣେ ସାଧକ ହେଉଛନ୍ତି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ । ତାଙ୍କ ରଚିତ 'ତୁଳାଭିଣା'ରେ ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଂପର୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଅଛନ୍ତି ।

"ମହାଶୂନ୍ୟ ଯେ ଜ୍ୟୋତିରୂପ । ଜ୍ୟୋତିରୁ ଜାତ ଠୁଳରୂପ ।।

ଠୁଳରୁ ଅର୍ଦ୍ଧମାତ୍ରା ହେଲା । ମାତ୍ରାରୁ ଓଁକାର ଜନ୍ମିଲା ।।

ଓଁକାରୁ ବ୍ରହ୍ମ ଯେ ଜଗତ । ଶୁଣ ପାର୍ବତୀ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ।।"

(୧ମ ଅଧ୍ୟାୟ)

ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ଜ୍ୟୋତିରୂପ ଥିଲା । ଜ୍ୟୋତିରୁ ଠୁଳରୂପ ଜାତ ହେଲା । ଠୁଳରୁ ଅର୍ଦ୍ଧମାତ୍ରା ଓ ଅର୍ଦ୍ଧମାତ୍ରାରୁ ଓଁକାର ଜନ୍ମଲାଭ କଲା । ଓଁକାରରୁ ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି ।

ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରକୃତିକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ରଚିତ 'ଛୟାଳିଶ ପଟଳ'ରେ ପ୍ରକୃତିତତ୍ତ୍ୱର ବହୁ ଉଦାହରଣ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ସେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଛୟାଳିଶ ପଟଳରେ ଲେଖିଛନ୍ତି-

"ଆଦ୍ୟରେ ସ୍ୱୟଂ ଏକ ବ୍ରହ୍ମଥିଲା

ତହିଁରୁ ପ୍ରକୃତି ଜାତ ହୋଇଲା ।

ପ୍ରକୃତିରୁ ସବୁ ହୋଇଲା ଜାତ

ଏକୋଇଶ ପୁର ହୋଇଲା ଖ୍ୟାତ ।"

(୪ର୍ଥ ପଟଳ)

ଆଦି ପୁରୁଷ ଓ ଆଦି ନାରୀ ପରିକଳ୍ପନା ବହୁ ପୁରାତନ ଓ ଉପନିଷଦୀୟ ଚିନ୍ତାଧାରା ଦ୍ୱାରା ପୃଷ୍ଟ । ଆଦ୍ୟରେ କେବଳ ପୁରୁଷ ବା ଶୂନ୍ୟପୁରୁଷ ଥିଲେ । ସେ ଏକରୁ ଦୁଇ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକଟ କରିବାରୁ ପ୍ରକୃତିର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ପ୍ରକୃତି ଓ ପୁରୁଷର ମିଳନ 'ଲରେ ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭବ ହେଲା । ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଂପର୍କୀୟ ବହୁ ତତ୍ତ୍ୱ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ ନୁହେଁ ।

ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରାଣୀଜଗତ ପାଇଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପହାର । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଆଦିବାସୀ ହେଉଛନ୍ତି ସଂସ୍କୃତିର ଆଦି ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ଏକ ଆଦିବାସୀ ବହୁଳ ରାଜ୍ୟ ଭାବେ ପରିଗଣିତ । ଆମରାଜ୍ୟରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ୬୨ ପ୍ରକାର ଆଦିବାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟର ଲୋକ ବସବାସ କରନ୍ତ । ଓଡ଼ିଶାର ସମୁଦାୟ ଜନସଂଖ୍ୟାର ୨୩ ଭାଗ ଲୋକ ହେଉଛନ୍ତି ଆଦିବାସୀ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ବାଥୁଡ଼ି ଏକ ଐତିହ୍ୟ ସଂପନ୍ନ ଜନଜାତି । ଏହି ଜନଜାତିର ଲୋକମାନେ କେନ୍ଦୁଝର, ମୟୁରଭଞ୍ଜ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ନୀଳଗିରି ଅଞ୍ଚଳରେ ବସବାସ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦୁଝର ଓ ମୟୁରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାରେ ବହୁଳ ମାତ୍ରାରେ ବସବାସ କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ଜନଜାତିଙ୍କଠାରୁ ବାଥୁଡ଼ି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଜୀବନ ଯାପନ ଶୈଳୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ମାନବ ଗୋଷ୍ଠୀର ସୃଷ୍ଟିତତ୍ତ୍ୱ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତବାଦ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ବାଥୁଡ଼ି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସୃଷ୍ଟିତତ୍ତ୍ୱ ଓ ନାମକରଣକୁ ନେଇ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଆଲୋଚକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଏ ଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ଓ ନାମକରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ପୁରାଣ, କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଓ ଲୋକକଥାରୁ ମଧ୍ୟ ବହୁ ପ୍ରମାଣ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ବାଥୁଡ଼ି ଏକ ପ୍ରାଚୀନତମ ଜନଜାତି ହୋଇଥିବାରୁ ଏ ଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ପର୍କରେ 'ଆଦ୍ୟଶୂନ୍ୟ ଗୁପ୍ତପୁରାଣ' ଓ 'ବଟାମ ପୁରାଣ' ମ୍ନ ଏ ଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ରହସ୍ୟ କଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ଆଦ୍ୟଶୂନ୍ୟ ଗୁପ୍ତ ପୁରାଣର ରଚୟିତା ହେଉଛନ୍ତି ବିପ୍ର ତ୍ରିଲୋଚନ । ଆଦ୍ୟଶୂନ୍ୟ ଗୁପ୍ତପୁରାଣ ପୋଥିଟି ତିନିଶହ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକାଳ ହେବ କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ସାହାରପଡ଼ା ବ୍ଲକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହଳଦିବଟା ଗ୍ରାମରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଗୋକୁଳଚନ୍ଦ୍ର ଦଳେଇଙ୍କ ଗୃହରେ ପୂଜାପାଇ ଆସୁଅଛି । ତାହାକୁ ଆଧାରକରି ବାଥୁଡ଼ି ଜନଜାତିର ଗବେଷକ ଡକ୍ଟର ରାଜକିଶୋର ନାୟକ ତାଙ୍କ "ବାଥୁଡ଼ି ଜାତିର ସୃଷ୍ଟିତତ୍ତ୍ୱ- ଏକ ଅନୁଶୀଳନ" ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଲେଖିଛନ୍ତି-

" ଜୀବଜଗତ ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବରୁ ସମଗ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମହାଶୂନ୍ୟ ଓ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥିଲା । ପ୍ରଭୂ ନିରାକାର ସବୁଆଡେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସମଗ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଜଳରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥିଲା । ଅନନ୍ତକାଳ ପରେ ନିରାକାର ପୁରୁଷ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷଟିଏ ସୃଷ୍ଟିକରି ଭାସମାନ ବଟପତ୍ରରେ ଭାସମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଶୋଇ ରହିଥିଲେ । କିଛିକାଳ ପରେ ସେ ଆଦିମାତାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟିକଲେ । ଏହାପରଠାରୁ ଆଦିମାତା ନିରାକାରଙ୍କ ପଦସେବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରଭୁ ନିରାକାରଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣ କୁଣ୍ଡାଇ ହେବାରୁ ଆଙ୍ଗୁଠି ପୁରାଇ କୁଣ୍ଡାଇଲେ । ତତ୍ ସହିତ ନିରାକାରଙ୍କ ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଯେଉଁ ମଇଳା ଲାଗିଲା, ତାକୁ ସେ ପାଦରେ ଲେପିଦେଲେ । ଉକ୍ତ ମଇଳା ଆଦିମାତାଙ୍କ ହାତରେ ଲାଗିବାରୁ ତାକୁ ଦ୍ୱିଭାଗ କରି ପ୍ରଳୟ ଜଳକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ । ସେଥିରୁ ମଧୁ ଓ କୈଟଭ ନାମରେ ଦୁଇ ରାକ୍ଷାସ ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲେ । ସେମାନେ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ଥିବାରୁ ଆଦିମାତାଙ୍କୁ ଭୋଜନ ମାଗିଥିଲେ । ଆଦିମାତା ପ୍ରଳୟ ଜଳ ପାନକରି କ୍ଷୁଧା ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ କହିଥିଲେ । ରାକ୍ଷାସ ଦ୍ୱୟ ନିଜର କ୍ଷୁଧା ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ ଯାଇ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଜଳ ପାନ କରିଦେଲେ । କ୍ରମେ ସେମାନେ ବଳିୟାନ ହୋଇ ଆଦିମାତାଙ୍କୁ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକଟ କଲେ । ଆଦିମାତା ରାକ୍ଷାସ ଦ୍ୱୟଙ୍କୁ କହିଲେ, ତୁମେ ଦୁହେଁ ନିରାକାରଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକଲେ ମୁଁ ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ରହିବି । ଏହାକହି ଆଦିମାତା ନିରାକାରଙ୍କ ନାଭିମଣ୍ଡଳରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କଲେ । ରାକ୍ଷାସ ଦ୍ୱୟ ନିରାକାରଙ୍କୁ ନିଦରୁ ଉଠାଇବାରେ ବିଫଳ ହେବାରୁ ବିଧା ଗୋଇଠା ମାରିଲେ । ଶେଷରେ ନିରାକାରଙ୍କ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେବାରୁ ମଧୁ କୈଟଭଙ୍କୁ ଚକ୍ରଦ୍ୱାରା ଛେଦନ କଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଅସ୍ଥି ଓ ମେଦକୁ ସାତଭାଗ କରି ଚାରିଆଡେ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ । ତହିଁରୁ ସାତଟି ଦ୍ୱୀପ ସୃଷ୍ଟିହେଲା । ଯାହା ଆଜି ସାତଟି ମହାଦେଶ ହୋଇଛି । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ମେଦରେ ଦୁଇଟି ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ଉକ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ଦୁଇଟିକୁ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେବାରୁ ବାସୁକୀ ଓ ବସୁମାତା ନାମରେ ଆବିର୍ଭାବ ହେଲେ । ଏ ଦୁହେଁ ହେଲେ ବାଥୁଡ଼ି ଜାତିର ଆଦିମାତା ଓ ଆଦିପିତା । ତେଣୁ ବାଥୁଡ଼ି ଜାତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୂଜାରେ ପୂଜକ ବାସୁକୀ ଓ ବାସୁମାତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରି ପ୍ରଥମେ ସିନ୍ଦୁର ଟିପା ଦେଇଥାନ୍ତି ।"

ଏଥିରୁ ଅନୁମାନ କରି ହେଉଛି ନିରାକାର ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ବାସୁକୀ ଓ ବାସୁମାତାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ନିରାକାରଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଇ ବାସୁକୀ ଓ ବସୁମାତା ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ମାତ୍ର ବହୁବର୍ଷ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱେ ବାସୁକୀ ଓ ବସୁମାତା ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନା କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ବସୁମାତା ମୋହିନୀ ରୂପ ଧାରଣ କରି ନିରାକାରଙ୍କୁ ମୋହିତ କଲେ । 'ଳରେ ନିରାକାରଙ୍କ ଶରୀରରୁ ରେତ ସ୍ଖଳିତ ହେଲା । ନିରାକାର ରେତକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ସମୟରେ ଆଙ୍ଗୁଳି 'ାଙ୍କରୁ ତିନିବୁନ୍ଦା ରେତ ବହି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତହିଁରୁ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱର ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲେ । ବିପ୍ର ତ୍ରିଲୋଚନ ଆଦ୍ୟଗୁପ୍ତ ପୁରାଣରେ ସୃଷ୍ଟିି ସର୍ଜନା ସମ୍ପର୍କରେ ଲେଖିଛନ୍ତି –

"ହୋଇଲେ ମାୟା ଯେ ମୋହିନୀ

ନୀରାକାରଙ୍କ ଠାକୁରାଣୀ

କାମେ ମୋହିଲେ ଅନାଦିଙ୍କି

ସେ ମୂର୍ତ୍ତି ଚାହିଁଣ ଅନାଦି

ହଜିଲା ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ବୁଦ୍ଧି

ଲିଙ୍ଗରୁ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯେ ସ୍ଖଳିତ

ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରଭୁ ପଦ୍ମନେତ୍ର

ହସ୍ତରେ ଧରନ୍ତେ ସେ ରେତ

ତତ୍‌କ୍ଷଣେ ପଡିଲା ଗଳିତ

ହସ୍ତ ମୁଠାରୁ ଗଳିଗଲା

ତିନି ରନ୍ଧ୍ରେ ସେ ବହିଲା

ତ୍ରିବିନ୍ଦୁ ତ୍ରିଦେବ ଜନମ

ହୋଇଲେ ଶୁଣ ନୃପଗଣ

ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଯେ ମହେଶ୍ୱର

ନାମ ବହିଲେ ଆଦିଶ୍ୱର ।"

ବାସୁକୀ ଓ ବସୁମାତା ଦୀର୍ଘକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନା ନ କରିବା ଯୋଗୁଁ ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ବାସୁକୀ ଓ ବସୁମାତା ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନା ପାଇଁ ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି

ତପସ୍ୟାରତ ଥିଲେ ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଯୋଗଭଗ୍ନ ପରେ ଦେଖିଲେ ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନା ହୋଇସାରିଛି । ଏକଥା ଜାଣି ବାସୁକୀ ଓ ବସୁମାତାଙ୍କ ମନରେ କ୍ରୋଧ ଜାତ ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବାସୁକୀ ଓ ବସୁମାତାଙ୍କଠାରୁ ବାରପୁତ୍ର ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲେ । ସେହି ବାର ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବାସୁକୀପୁତ୍ର କୁହାଗଲା । କ୍ରୋଧରେ ଜର୍ଜରିତ ବାସୁକୀ ଓ ବସୁମାତା ତାଙ୍କ ବାରପୁତ୍ରଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି ଧ୍ୱଂସ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ପିତାମାତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଳନ କରିବାକୁ ଯାଇ ବାରପୁତ୍ରଙ୍କ ଧନୁ ଚାଳନାରେ ସମସ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଥରହର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱର ଏତାଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ନିରାକାରଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିସମସ୍ତ କଥା ଜଣାଇଲେ । ନିରାକାର ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ବାସୁକୀ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରି ସୃଷ୍ଟି ଧ୍ୱଂସ ନକରିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ବୀରତ୍ୱର ପ୍ରଶଂସା ଗାନ କଲେ । ଏକଥା ମ୍ଭ ପୁରାଣରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଛି ।

"ଆଦ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିରେ ତୁମେ ଏକ
ବୀରମାନଙ୍କ ମଣ୍ଟ ତୁମେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ତେଣୁ ନାୟକ ବୋଲି ନାମ
ବହିଲୁ ଅଟୁ ତିନି ଦିଅଁ
ବାସୁକୀ ବୋଲି ନାମ ବହି
ଥିଲ ଯେ ତୁମେ ବାର ଭାଇ
ଆଜୁଁ ବାଥୁଡି ବୋଲାଇବ
ଜଗତେ କୀରତି ରଖିବ ।"

ଏଥିରୁ ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ବାସୁକୀ ପୁତ୍ରମାନେ ବାଥୁଲି ନାମରେ ଏ ଦୁନିଆଁରେ ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ବାଥୁଲି ଶବ୍ଦଟି ବାଥୁଡ଼ି ଶବ୍ଦରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଛି ।

ବାଥୁଡ଼ି ଜନଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ସଂପର୍କିତ କଥା ଚକ୍ରଧର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ରଚିତ 'ବଟାମ ପୁରାଣ'ରେ ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି । ବାସୁଳୀ ହେଉଛନ୍ତି ବାଥୁଡ଼ି ଜନଜାତିର ଆଦିମାତା । ତାଙ୍କରି ବାହୁମୂଳରୁ ବାହୁବଳୀର ଜନ୍ମ । ମାତା ପାର୍ବତୀଙ୍କ ଝୋଡ଼ରୁ ଜନ୍ମିତ କନ୍ୟା ଉଥୁଳୀ ସହିତ ବାହୁବଳୀର ବିବାହ ପରେ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲା ଏକଥା ଚକ୍ରଧର ମହାପାତ୍ର ତାଙ୍କ ବଟାମ ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଯାଇ ଲେଖିଛନ୍ତି-

ପିତା ନାମ ବାହୁବଳୀ ମାଆ ନାଁ ଉଥୁଳି
ତେଣୁ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାମ ରହୁଯେ ବାଥୁଡ଼ି ।
ସେହିଦିନ ଠାରୁ ନାମ ବାଥୁଡ଼ି ରହିଲା
ବାଥୁଡ଼ି ନାମେ ସଂସାରେ ପ୍ରକଟ ହୋଇଲା ।
(ପୃ-୩୬)

ଲେଖକ ସ୍ୱର୍ଗତ ନିରଂଜନ ଦାସ ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ଆଦ୍ୟଶୂନ୍ୟ ଆଧାରରେ ବାଥୁଡ଼ି ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ପର୍କରେ କିଞ୍ଚିତ ଆଭାସ ଦେଇଛନ୍ତି । ଆଦ୍ୟଶୂନ୍ୟ ପୁରାଣରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି, ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ବଟାମ ନାମରେ ନାମିତ ହୋଇ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରକୁ ତପସ୍ୟା କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ତପସ୍ୟା ସ୍ଥାନରେ କିଛି ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନା କରିଥିଲେ । ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ବଟାମ ନିଜ ଶରୀରକୁ ଚାହିଁବାରୁ ଯିଏ ଜନ୍ମଲାଭ କଲା ତାକୁ ବାହୁରେ ତୋଳିଆଣି ଭୂମିରେ ଠିଆ କରାଇଲେ । ବାହୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ତୋଳା ହୋଇଥିବାରୁ ତାକୁ ବାହାତୁଳି (ବାତୁଳି) ନାମକରଣ କଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବାତୁଳି ଶବ୍ଦଟି ଅପଭ୍ରଂଶ ଘଟି ବାଥୁଳି ନାମରେ ନାମିତ ହେଲେ ।

ବାଥୁଡ଼ି ଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ଓ ନାମକରଣ ସାର୍ଥକରେ କେବଳ ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି ତା ନୁହେଁ, ବାଥୁଡ଼ି ଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ଓ ନାମକରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ଲୋକକଥାରେ ମ୍ଭ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏହି ଆଧାରକୁ ନେଇ ଆଲୋଚନା କଲେ ଜଣାଯାଏ ତ୍ରେତୟା ଯୁଗରେ ପ୍ରଭୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜାନକୀଙ୍କୁ ପତ୍ନୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲାପରେ ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ । ପ୍ରଭୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରାତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ପରେ ଅରଣ୍ୟବାସୀମାନେ ନିଜର ନୃତ୍ୟ ମ୍ଭମରେ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇଲେ । ଗୋଟିଏ ବନବାସୀ ନୃତ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ସେ ଜାତି ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକଟ କଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାତି ସମ୍ପର୍କରେ ପଚାରନ୍ତେ କିଛି ଉତ୍ତର ନମିଳିବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏହି ଦଳକୁ ବାହାତୋଳି କହିଥିଲେ । ବାହାତୋଳି ଶବ୍ଦରୁ ସମୟକ୍ରମେ ବାତୋଳି ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରେ । ଏହି ବାତୋଳି କ୍ରମେ ବାଥୁଳିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ବାଥୁଡ଼ି ଶବ୍ଦରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଛି । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅନୁସାରେ ବାଥୁଡ଼ି ଶବ୍ଦ ବାହାତୋଳି ଶବ୍ଦରୁ ଆସିଥିବା ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ କଥାଟି ଯୁକ୍ତି ସଙ୍ଗତ ମନେ ହେଉନଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେତେ କୁହନ୍ତି କୌଣସି କାରଣ ବଶତଃ ରାଜା ଭରତଙ୍କ କେତେକ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ସହିତ ମନମାଳିନ୍ୟ ଘଟିଥିଲା । ଫଳରେ ଭରତ ବାଟୁଳି ବାଣ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ । ଭରତଙ୍କ ବାଟୁଳି ବାଣ ପ୍ରୟୋଗ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ବିବ୍ରତ କରିଥିଲା । ଯାହା 'ଳରେ ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀ ଅଯୋଧ୍ୟା ଛାଡ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ଆସିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ କେବଳ ବାଟୁଳି ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଥିଲା । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀକୁ କେତେକ ବାଟୁଳି ବାୟା ଅଥବା ବାଟୁଳି ଗୋଷ୍ଠୀ କହିଲେ । ବାଟୁଳି

ଏବଂ ବାତୁଳୀ ଶବ୍ଦରୁ କାଳକ୍ରମେ ଏମାନଙ୍କୁ ବାଥୁଡ଼ି ଗୋଷ୍ଠୀ କୁହାଯିବାର କେତେକ ମତ ଦିଅନ୍ତି ।

କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ତଥା କୁରାଳ ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ଅନୁସାରେ ସଂସାରର ଯାବତୀୟ ଅନ୍ୟାୟ ଅନୀତିକୁ ଦେଖି ଅନନ୍ତନାଗ (ବାସୁକୀ) ତାଙ୍କ ବାହୁରୁ ଏକ ପୁତ୍ର ଜାତ କଲେ ଏବଂ ତାହାର ନାମକରଣ କଲେ ବାହୁବଳୀ । କୁହାଯାଏ ବାହୁବଳୀ ବିଷ୍ଣୁ ଭକ୍ତ ଥିଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ପାର୍ବତିଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠେଇଲେ । ବାହୁବଳୀ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାରୁ ପାର୍ବତୀ ତାଙ୍କ ଝୌଡ଼ରୁ ଏକ କନ୍ୟା ଜାତ କରି ବାହୁବଳୀଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେଲେ । ତାହାର ନାମ ହେଲା ଉଥୁଡ଼ି । ବାହୁବଳୀ ଉଥୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ସୁଖରେ ସଂସାର କଲେ । କିଛି କାଳ ପରେ ଉଥୁଡ଼ିଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଏକ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଜାତ ହେଲା । ପିତାମାତାଙ୍କ ନାମକୁ ମିଶାଇ ତାହାର ନାମ ରଖାଗଲା ବାଥୁଡ଼ି ।

ବାଥୁଡ଼ି ଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ଓ ନାମକରଣକୁ ନେଇ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱବିତ ନଗେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ବସୁ ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ଇକ୍ସମଷବରକ୍ଟକ୍ଷକ୍ଟଶସମବକ୍ଷ ୪ଙ୍କକ୍ସଙ୍ଗରଛ କ୍ଟଲ ଗବଛଙ୍କକ୍ସଭଷବଭହ ପୁସ୍ତକରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଓଭ ଗ୍ୱଷର ଭରଶସଭଭସଭଶ ଗ୍ୱଷରକ୍ସର ଙ୍ଗବଗ୍ମ ଭକ୍ଟଗ୍ୱଷସଭଶ ଭଙ୍କଗ୍ୱ ମଙ୍କଭଛବ ବଭୟ ଲକ୍ସକ୍ଟଙ୍କ ଗ୍ୱଷର ବକ୍ସଙ୍କଗ୍ମ କ୍ଟଲ ମଙ୍କଭଛବ ଙ୍କବଷବକ୍ଟକ୍ସବଭଷଙ୍କ ଗ୍ୱକ୍ଟକ୍ସକ୍ଟଭଶ ସଭଗ୍ୱକ୍ଟ ରଙ୍ଗସଗ୍ମଗ୍ୱରଭମର ଗ୍ୱଷର ଲକ୍ଟଙ୍କଭୟରକ୍ସ କ୍ଟଲ ଗ୍ୱଷରସକ୍ସ ଗ୍ୱକ୍ସସଭର. ଞଷସଗ୍ମ ଗ୍ୱକ୍ସସଭର ମକ୍ଟଙ୍କର ଗ୍ୱକ୍ଟ ଭର ଲଭକ୍ଟଙ୍ଗଭ ବଗ୍ମ ଈବଷଙ୍କକ୍ସସ କ୍ଟକ୍ସ ଈବଗ୍ୱଷଙ୍କକ୍ସସ. ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଥମିକତା ଅବସ୍ଥାରେ କେବଳ ଶୂନ୍ୟତା ପୂରି ରହିଥିଲା । ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ଶୂନ୍ୟ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ବାହୁରୁ ଏ ଜାତିର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଜନ୍ମ ନେଇଥିବା ହେତୁ ଜାତିର ନାମ ବାଉରୀ ବା ବାଥୁଳି ହୋଇଥିଲା ।

ବିଭିନ୍ନ ଲେଖା ଓ ଲେଖନୀ ଆଧାରରେ ବାଥୁଡ଼ି ଜାତିର ନାମ ନକରଣକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଲେ ଜଣାଯାଏ ବାଥୁଡ଼ିମାନେ ଅଯୋଧାର ବାଟୁଳି ଗଡ଼ର ଅଧିବାସୀ ଥିଲେ । ପରେ ଏଠାକୁ ଆସି ବସତି ସ୍ଥାପନ କଲେ । ବାଟୁଳି ଗଡ଼ର ଅଧିବାସୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଏ ଜାତିର ନାମକରଣ ବାଟୁଳି ହୋଇଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବାଟୁଳି ଶବ୍ଦ ଅପଭ୍ରଂଶ ହୋଇ ବାଥୁଳି ବା ବାଥୁଡ଼ି ହୋଇଅଛି ।

ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ବାଥୁଡ଼ି ସଂପ୍ରଦାୟର ସୃଷ୍ଟି ଓ ନାମକରଣ ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀ ଯେଉଁଠୁ ଆସନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି ଏମାନଙ୍କ ଆଦ୍ୟ ବାସ୍ଥଳୀ ଶିମିଳିପାଳ ଅଟେ । ଏକଥା ଚକ୍ରଧର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ବଟାମ ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ସେ ବଟାମ ପୁରାଣରେ ଲେଖିଛନ୍ତି –

ବାଥୁଡ଼ିର ଘର ଅଟେ ବନସ୍ତ ମଧ୍ୟରେ

ଶିମିଳିପାଳ ବନସ୍ତ ପର୍ବତ ଗୁହାରେ ।

ବିଭିନ୍ନ ପୁରାଣ, କିମ୍ବଦନ୍ତୀ, ଲୋକକଥା ଆଧାରକୁ ଭିତ୍ତି କରି ବିଭିନ୍ନ ଆଲୋଚକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତପ୍ରଦାନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଆମେ ଏକ ସ୍ଥୁଳ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥାଉ, ତାହା ହେଉଛି ବାସୁକୀ ଓ ବସୁମାତା ହିଁ ଏ ଜାତିର ଆଦିପିତା ଓ ଆଦିମାତା । ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଏ ଜନଜାତି ସୃଷ୍ଟିଲାଭ କରିଛି ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ (ସଂ)

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତି, ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ,

ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ୨୦୦୪

ଚିତ୍ରସେନ ପ୍ରସାୟତ (ସଂ)

ଆଦିବାସୀ ମୌଖିକ ସାହିତ୍ୟ ପରଂପରା, ସାହିତ୍ୟ ଅକାଦେମି,
ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ୨୦୧୬

ରବିନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ସେନାପତି

ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀ, ବିଦ୍ୟାବାରତୀ,କଟକ ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ
୨୦୦୬

ନୃସିଂହପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର,ଶୁକଦେବ ସାହୁ

ଆଦିବାସୀ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତି, ମନୋରମା ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ,

ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ, ୨୦୧୬

ରାଜକିଶୋର ନାଏକ,ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ନାଏକ

ବାଥୁଡି ଜାତିର ଅଜ୍ଞାତ ଆମ୍ନାୟ, ପ୍ରକାଶକ,

ବାଥୁଡି ସାଂସ୍କୃତିକ ସମାଜ
କେନ୍ଦୁଝର

ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ପ୍ରଫେସର

ରେଭେନ୍ସା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, କଟକ